

گام مثبت مردمی کردن اقتصاد کرمان

حسین مهرابی، بشردان

استان کرمان، در سال ۱۳۹۵ شاهد فراز و نشیب‌های زیادی در حوزه‌های مختلف و به ویژه بعد اقتصادی بوده است. تحولات اقتصادی در استان، تحت تأثیر عوامل بیرونی (کلان و بین‌المللی) و درونی بوده است. طبیعت اقتصاد دولتی و دستوری، ایجاب می‌کند که بخش عمده‌ای از تحولات استان، متأثر از عوامل بیرونی و به ویژه کلان اقتصادی باشد که در قسمت ابتدایی این نوشتار به آن پرداخته می‌شود. اجرایی شدن برجام در پایان ۱۳۹۴، امیدهای زیادی را برای سال ۱۳۹۵ در اقتصاد ایران به وجود آورد. نقش بهبود انتظارات کارگزاران اقتصادی، در ایجاد رونق اقتصادی بر کسی پوشیده نیست، اما به نظر من در این زمینه تا حدی بلند پروازی شد. بیش ارزش گذاری انتظارات، می‌تواند تبعات منفی خاص خود را داشته باشد که در این مقوله فرصت پرداختن به آن نیست. در مجموع اثرات اجرایی شدن برجام و انتظار گشایش‌هایی در زمینه رفع تحریم‌ها، کاهش هزینه‌های مبادله، افزایش درآمدهای نفتی و ... اثرات مثبت قابل توجهی را بر اقتصاد ایران و به تبع آن اقتصاد کرمان داشته است، بدعهدی طرف‌های خارجی، این اثر بخشی را از میزان مورد انتظار اما کمتر کرد. گرچه انتظار می‌رفت با تصویب برنامه ششم توسعه، سال ۱۳۹۵ اولین سال اجرای این برنامه باشد اما تأخیر دولت در ارائه کامل برنامه، انتخابات مجلس دهم، تغییر در ترکیب نمایندگان مجلس شورای اسلامی و ... این انتظار را عملی نکرد. لذا سال ۱۳۹۵، سالی بدون برنامه، و یا به قول برخی‌ها، تداوم برنامه پنجم بود، که به نظر نگارنده می‌تواند یک نقطه ضعف، به حساب آید. تأثیر اختلاف نظرهای سیاسی در این زمینه، هم می‌تواند تا حدی بر اثرات منفی آن بیفزاید. طبیعی است که این بی‌برنامگی (یا تداوم برنامه پنجم، که به ارث رسیده از دولت دهم بوده است) تأثیرات منفی بر برنامه‌های بلند مدت اقتصاد کشور و استان را داشته و خواهد داشت. تداوم رکود بخش مسکن، و تا حد کمی بخش صنعت، در سال ۱۳۹۵ نیز اثرات نامطلوب خود را در کشور بر جای گذاشته و تلاش‌های انجام شده در این زمینه، به نظر، کافی و مؤثر نبوده است و تبعات آن بر اقتصاد استان نیز تحمیل شده است. وعده‌های اصلاح نظام بانکی و پولی کشور نیز تا حد زیادی محقق نشده و سایه آن بر سر نظام اقتصادی کشور و استان، سنگینی می‌کند. گرچه اشکالات موجود در نظام بانکی و پولی کشور، عمدتاً ساختاری بوده و ریشه تاریخی دارد و اصلاح آن به سرعت امکان پذیر نیست. انتظار عملکرد عالی، در بازار سرمایه و بورس نیز در سال ۱۳۹۵ تحقق نیافت، اگرچه سهم استان کرمان و شرکت‌های بورسی آن، در این زمینه خیلی زیاد نیست اما از این مسیر نیز، گشایش مورد انتظار و ایده‌آل، تحقق نیافت. تغییرات اقلیمی نیز اقتصاد کشور به ویژه بخش کشاورزی را تحت الشعاع قرار داد و در این زمینه استان کرمان (با توجه به اینکه بخش کشاورزی، بخش عمده اقتصادی استان است) لطمه بیشتری در این حوزه را پذیرفت؛ گرچه بارش‌های هفته آخر بهمن توانست بخشی از نامهربانی‌های اقلیمی در سال زراعی را جبران کند. تأثیر تغییرات سیاسی بین‌المللی (به ویژه ریاست جمهوری ترامپ) نیز کشور را تحت تأثیر قرار داده و اثرات آن بر اقتصاد استان به میزان بسیار کمی را بر جای گذارد؛ اما حضور گسترده مردم در راهپیمایی ۲۲ بهمن، اثرات آن را تا حد زیادی خنثی کرد. به طور خلاصه، اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۵، فارغ از جدل‌های سیاسی و بزرگ‌نمایی‌ها و کوچک‌نمایی‌ها، نسبت به میانگین ۵ ساله قبل از آن، سال خوبی را طی کرده و اثرات آن بر اقتصاد استان قابل توجه است و انشالله که ادامه یابد.

اما از طرف دیگر فرصت‌های زیادی در زمینه نیرو و سرمایه انسانی، اقلیم، گردشگری، میراث فرهنگی، معادن و ... هم در استان کرمان وجود دارد.

انتخاب استان کرمان به عنوان یکی از سه استان پایلوت اقتصاد مقاومتی، فرصت خوبی برای استان به وجود آورد، که به نظر، استان، به نوعی در حال بهره‌برداری از آن است و افزایش اختیارات استاندار و سایر دستگاه‌های اجرایی می‌تواند به تداوم و تشدید آن کمک کند.

در این خصوص طرح‌های خوبی (هم در مثلث توسعه اقتصادی و هم در پروژه‌های اقتصاد مقاومتی) از جمله طرح‌های فولادی و پتروشیمی در حال اجراست و پیشرفت‌های فیزیکی خوبی داشته است و امید به تأثیرات مثبت آن بر اقتصاد استان در سال‌های آتی، قویا وجود دارد. به نظر می‌رسد تکمیل زنجیره ارزش در محصولات معدنی، کشاورزی و ... و نیز توجه به محدودیت‌های آب، در استان باید به طور جدی تری در پروژه‌ها و طرح‌های اقتصادی استان مورد توجه قرار گیرد. بهبود فضای کسب و کار و رکورد زنی استان در ایجاد اشتغال در سال ۱۳۹۵ (حدود سی هزار نفر) از پی‌آمدهای مثبت این طرح می‌باشد. همکاری موثر بنگاه‌های بزرگ اقتصادی و پیدا کردن معین برای توسعه هر یک از مناطق و شهرستان‌ها، از ابتکارات اقتصادی استان کرمان در سال ۱۳۹۵ بوده است که اثرات آن در شهرستان قلعه گنج به خوبی ظاهر شده و انشالله که در سایر مناطق هم عواید خوبی را نصیب استان خواهد کرد، اما نباید از آسیب‌های آن همانند ایجاد انحصار، پی‌آمدهای اجتماعی و فرهنگی، عقب نشینی یکباره این بنگاه‌ها و سلب اعتماد و ... غافل بود. جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در استان کرمان یک نقطه عطف و مثبت است، حدود ۱۰ درصد از سرمایه گذاری مستقیم خارجی کشور مربوط به استان کرمان بوده است (در حالیکه سهم استان از تولید ناخالص داخلی کشور حدود ۳/۵ درصد است). این امر علاوه بر منافع ناشی از سربزهای تکنولوژی، منافع زیادی را در راستای اشتغال، جذب سرمایه گذاری داخلی، تقویت انگیزه‌ها و ... به همراه خواهد داشت، گرچه از نظر من، اعدادی در حد یک میلیارد دلار، خیلی قادر به ایجاد معجزه نیست، اما در مقایسه با روند گذشته، و نیز پی‌آمدهای بعدی آن، تحسین برانگیز است. توجه خاص به بحران آب و عملیاتی نمودن طرح همیاران آب (که از ابتکارات استان کرمان بوده است) و انتقال آب، نویدی بر تعادل بخشی به منابع آب در استان کرمان می‌باشد، گرچه به نظر می‌رسد این طرح پی‌آمدهای معیشتی، اجتماعی و ... هم خواهد داشت که به طور عمیق، مورد توجه قرار نگرفته است. در این زمینه توجه به افزایش بهره‌وری آب، هم اتفاق افتاده، اما کافی به نظر نمی‌رسد.

به نظر تلاش مسئولین استان، در مردمی کردن اقتصاد (از مؤلف‌های اصلی اقتصاد مقاومتی)، ستودنی است که واگذاری تعداد زیادی پروژه به بخش خصوصی، افزایش نرخ مشارکت، صندوق‌های خرد روستایی و ... از مصادیق آن است. توجه بی‌نظیر مدیران استان به بحث گردشگری و میراث فرهنگی در خصوص ثبت آثار جهانی، گردشگری طبیعی، بازسازی آثار باستانی و جذب سرمایه گذار در این زمینه نیز قابل تحسین است. اما باید به ایجاد زیرساخت‌های لازم، محیط زیست و ... هم توجه کافی، صورت گیرد. از دیگر اقدامات مؤثر و خوبی که در سال ۱۳۹۵ اتفاق افتاده و به نظر می‌توان به آن اشاره کرد، تهیه پیوست فرهنگی مناطق اقتصادی، اهتمام در رفع موانع تولید، مبارزه با قاچاق کالا، دریافت نشان حلال، توسعه و افزایش صادرات، مبادله تفاهم‌نامه‌های اقتصادی، توجه به نظرات دانشگاهیان، توجه به اقتصاد شهری و ... است. طبیعی است که در اشاره فوق‌الذکر، موارد و اقدامات مؤثری نیز از قلم افتاده باشند. در مجموع، به نظر، استان کرمان در سال ۱۳۹۵ مسیر نسبتاً خوبی برای توسعه را آغاز کرده و امید است که در آینده بر معیشت مردم اثرات مثبتی را بر جای بگذارد. برنامه ششم توسعه و بودجه ۱۳۹۶ نیز فرصت‌های خوبی را در درون خود دارد، که مسئولین استان باید آنها را احصاء کرده و از آن بهره‌برداری مناسب را نمایند. همچنین معایب و تهدیدهایی هم در برنامه ششم توسعه و بودجه ۱۳۹۶ وجود دارد که باید به آنها توجه کرد.

✽ استاد اقتصاد کشاورزی دانشگاه شهید باهنر کرمان
رئیس منطقه سه دانشگاه فنی و حرفه‌ای کشور

در قسمت دوم این نوشتار، سعی شده تا عوامل درونی و تلاش‌های مدیریت اقتصادی استان، مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد.

مهم‌ترین نقطه قوت در برنامه ریزی‌های اقتصادی در استان کرمان، به وجود آوردن یک وفای و همدلی بین مسئولین و مقامات ارشد استان، در راستای توسعه آن، بوده است که سال‌ها جای آن خالی بود. این وفای، مسیر استفاده از فرصت‌های بی‌بدیل استان کرمان را هموار تر خواهد ساخت. عقب ماندگی‌های تاریخی، خشکسالی، عدم توازن‌های منطقه‌ای، بحران آب، ناامنی‌های و آسیب‌های اجتماعی، و سایر نقاط ضعف استان، بر کسی پوشیده نیست،